
Arnošt z Pardubic

Drahomír Suchánek

Úspěchy vlády Karla IV. jsou nemyslitelné bez přispění mimořádně schopných spolupracovníků, kteří pro svého panovníka vykonávali mnohé diplomatické a správní úkoly. Snad nejbližší ze všech těchto osobností měl ke Karlu IV. první pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic. Doprovázel císaře na jeho zahraničních i domácích cestách, podílel se na vytváření důležitých listin a právních dokumentů a Karel s ním bezpochyby konzultoval většinu svých zásadních rozhodnutí. Byl to právě Arnošt z Pardubic, který Karla korunoval českým králem a vyjednal jeho císařskou korunovaci. Arnošt se narodil na přelomu 13. a 14. století – přesné datum není známo, byť se tradičně uvádí 25. březen 1297. Jeho otec Arnošt z Hostýně (dnes Hostínka u České Skalice) zastával úřad královského purkrabího v Kladsku. Vedle nejstaršího Arnošta měl další tři syny - Bohuš se stal kanovníkem a proboštem ve Vratislavi a v Praze, Smil zdědil rodové Pardubice a Vilém nejdříve působil jako purkrabí v Červené Řečici a posléze po bratrovi zdědil Pardubice. Arnošt strávil dětství s rodinou v Kladsku, kde i získal první vzdělání na farní škole johanitů při kostele sv. Jana. Následně byl poslán na vychování k broumovským benediktinům a do pražských škol. Svá vyšší studia spojil s Itálií – navštěvoval univerzity v Padově a Boloni, kde se během dlouholetého pobytu zaměřil na právo a teologii. Právě v Itálii poznal budoucího českého krále Karla a navázal s ním přátelské vztahy. Po návratu do Čech byl Arnošt v roce 1339 vysvěcen na kněze a na Karlovu přímluvu byl nejen přijat za člena svatovítské kapituly, ale již v roce 1340 se ujal jejího vedení.

Jako děkan kapituly se rychle stal jedním z nejvážnějších kleriků Českého království. A díky přízni markrabího Karla byl po smrti pražského biskupa Jana IV. z Dražic v roce 1343 zvolen jeho nástupcem. Vzestup Arnošta bezpochyby vyvolával mezi zbytkem církevních prelátů závist. „A ačkoli byla tato volba kanonická a stala se naprosto z božího vnuknutí, přece však někteří z kapituly, odpůrci spravedlnosti, příznivci zvrácenosti, nehleděli na prospěch církve ani na důstojnost zvolené osoby a jakoby liščím štěkotem začali mluvit proti zmíněné volbě,“ komentoval nastolení nového pražského biskupa kronikář František Pražský. Část kapituly si dokonce stěžovala přímo u papežské kurie a dosáhla zneplatnění volby. Papež Klement VI., blízký přítel markrabího Karla, tak dal zřetelně najevo, že světská moc by

neměla zasahovat do církevních záležitostí. Současně však neměl zájem o zhoršení vztahů s Lucemburky a osobu Arnošta z Pardubic neodmítal. Šalamounsky proto vzápětí dosadil na pražský biskupský stolec koho jiného než původně nominovaného Arnošta z Pardubic! A o rok později, 30. dubna 1344, se nový biskup stal po povýšení pražského biskupství na metropoli arcibiskupem. Poslední pražský biskup a současně první arcibiskup přijal odznak své nové hodnosti, arcibiskupské pallium, v listopadu 1344.

Nový metropolitá se aktivně zapojil do církevní i světské politiky Lucemburků. Požehnal počátkům přestavby baziliky sv. Víta, Václava a Vojtěcha a v září 1347 vedl korunovační obřady, při nichž byli Karel s manželkou Blankou pomazáni na české krále a královnu. Velmi se angažoval při založení pražské univerzity – jako vzdělaný člověk dokázal ocenit přínos vysokého učení a v dalších letech bděl nad rozvojem univerzity jako její kancléř. Karel metropolitovi plně důvěřoval a svěřoval mu řadu důležitých diplomatických misí. Arnošt několikrát navštívil říšská knížata i papežskou kúrii a prokázal své schopnosti. Pokud máme věřit Vilémovi z Lestkova, který napsal arcibiskupův životopis, nescházelo mnoho a Arnošt z Pardubic se mohl ujmout řízení celé církve: „Po smrti papeže Innocence toho jména šestého, any mravy a ctnosti jeho k tomu pobádaly, skrze jisté kardinály za nejvyššího biskupa byl ponavržen, i býval by beze vsí pochybnosti vyvolen ode všech, kdyby povýšení tomuto nebyla překážka cizí národnost.“

Arnošt se osvědčil jako podporovatel umění a štědrý mecenáš několika významných uměleckých, resp. literárních památek. Nejvýznamnějším dílem, k jehož zhotovení dal arcibiskup podnět, je deskový obraz Panny Marie s Ježíškem na trůnu. Dílo, nazývané Kladská madona, daroval arcibiskup klášteru augustiniánů kanovníků v Kladsku, který sám založil. Obraz, který je dnes součástí expozic Obrazové galerie v Berlíně, se nepochybně váže k zážitku z mládí, který měl Arnošta ovlivnit na celý zbytek života. Příběh vyprávěl sám arcibiskup jako svědectví o ochraně Panny Marie, která bedlivě střeží každého člověka a bdí nad hříšníky. Podle líčení Arnoštova životopisce Viléma z Lestkova se při večerní modlitbě od mladého Arnošta odvrátila Panna Maria na obraze. *„I polekán velmi a změněn ostal jsem bez sebe jako hromem omráčený ... a velice jsem se bál pozřít na onen rub postavy... Dívaje se na to smutně a trpce jal jsem se v duchu prositi blahoslavenou pannu, aby ráčila smilovati se nade mnou a tvář svou ke mně obrátiti... Když jsem se takto modlil náležitou chvílku, pomálu a poněkud mrzutě, jakoby nebyla spokojena se mnou, tvář svou ke mně obracela v onu polohu, kterou jsem byl viděl před odvrácením a rozhněváním.“* Tento zážitek si Arnošt nesl sebou celý život jako memento a Pannu Marii velmi ctěl.

Z dalších děl, s nimiž je Arnošt spojován, lze zmínit tzv. Madonu s „vrabcem“ v kostele Panny Marie v Kladsku a několik iluminovaných rukopisů (např. Graduál Arnošta z Pardubic). Zřejmě největší proslulost ale získal Arnošt v barokním období zásluhou Bohuslava Balbína. Podle něj byl totiž první pražský arcibiskup výborným řezbářem, který vlastnoručně vyrobil Svatohorskou madonu. Zázračná soška, kterou Arnošt uchovával v kapli své příbramské tvrze, se posléze stala cílem poutníků a dodnes patří k nejcennějším sochám gotického umění v Čechách.

Arnošt z Pardubic nebyl samozřejmě pouze obratným státníkem či štedrým donátorem. Snažil se rovněž zreformovat svěřenou církevní provincii a církevní život. V roce 1349 vyhlásil provinciální statuta, tedy církevní zákoník zavádějící

jasná pravidla pro fungování církevních institucí. Inicivoval konání vizitací a dohlížel na obnovu církevních pořádků. I díky jeho přispění s konečnou platností zmizely z českého práva tzv. Boží soudy neboli ordály, které sloužily k prokázání viny obžalovaného skrze zkoušku žhavým železem či ponořením do vody. Založil několik klášterů, největší význam měly kanonie augustiniánů kanovníků v Kladsku, Jaroměři a Rokycanech. Arnošt z Pardubic zemřel v roce 1364 na svém hradě v Roudnici nad Labem, ale místo posledního spočinutí našel tam, kde podle jeho svědectví začalo jeho duchovní obrácení – v kostele Panny Marie v Kladsku.

Rozšiřující literatura:

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Arnošt z Pardubic: arcibiskup, zakladatel a rádce*. Praha: Vyšehrad, 2008.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – ZACHOVÁ, Jana. *Život Arnošta z Pardubic podle Valentina Krautwalda*. Pardubice: Historický klub, 1997.

Vilém z Lestkova Život ctihodného Arnošta, prvního arcibiskupa kostela pražského (Vita Venerabilis Arnesti, primi archiepiscopi ecclesie Pragensis). In: *Fontes rerum Bohemicarum* I. Josef EMLER (ed.). Praha: Nákladem Musea království Českého, 1873.